

діяльності органів Національної поліції, яке є одним із ключових у контексті інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів Національної поліції.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України : наказ Національної поліції України № 126 від 27.11.2015 р.
2. Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві : наказ МВС України № 39 від 22.01.2016 р. // Офіційний вісник України. – 2016. – № 16. – Ст. 400.
3. Ковтун І.В. Інформаційно-аналітична діяльність штабів органів внутрішніх справ у сфері розслідування кримінальних правопорушень / І.В. Ковтун // Науковий вісник ДДУВС. – 2012. – № 3 (76). – С. 520–528.
4. Про центральні органи внутрішніх справ : Закон України № 3166-VI від 17.03.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.
5. Яриш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування : [підруч.] / О.Н. Яриш, В.О. Серьогін. – Х. : НУВС, 2002. – 656 с.
6. Безпалова О.І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : [монографія] / О.І. Безпалова. – Х. : Ніка Нова, 2014. – 544 с.
7. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : [підруч.] / В.М. Плішкін ; за ред. Ю.Ф. Кравченка. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 702 с.
8. Основи управління в органах внутрішніх справ : [навч. посіб.] / О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, В.М. Василенко та ін. – Х. : ХНУВС, 2011. – 591 с.

УДК 342.9

ПОПТАНИЧ Ю.М.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ, НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСНОВНІ ВИДИ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ ТА ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Статтю присвячено висвітленню нормативного регулювання правопорушень у фінансовій сфері, формулюванню, класифікації та короткій характеристиці їх основних видів.

Ключові слова: фінансова сфера, нормативне регулювання, правопорушення, законодавство, класифікація.

Статья посвящена освещению нормативного регулирования правонарушений в финансовой сфере, формулировке, классификации и краткой характеристике их основных видов.

Ключевые слова: финансовая сфера, нормативное регулирование, правонарушения, законодательство, классификация.

The article is devoted to coverage of regulatory violations in the financial sector, formulation, classification, and brief characterization of the main species.

Key words: financial sector, regulation, tort, legislation, classification.

© ПОПТАНИЧ Ю.М. – аспірант (Національна академія внутрішніх справ)

Вступ. Формування Україною власної економічної політики пов'язується з визначенням головних напрямів розвитку на основі принципів демократії, свободи підприємництва й відкритості для інтеграції у світове економічне співтовариство. Ефективна національна економіка є гарантією незалежності держави, її територіальної недоторканності і цілісності, забезпечення умов нормальної життєдіяльності суспільства. Економіку визначають як єдиний комплекс господарських відносин, що охоплює усі ланки виробництва, торгівлі та обміну в суспільстві. Розвиток законодавства з питань комплексного регулювання економічних відносин з урахуванням інтересів різних категорій осіб (суб'єктів господарювання, їх об'єднань, споживачів, найманих працівників, територіальних громад, держави, а також міжнародної спільноти) пов'язаний зі змінами у правових формах регулювання економічної сфери, переходом до ринкових механізмів.

Держава в особі її органів влади здійснює економічну й соціальну політику з метою комплексного та збалансованого забезпечення інтересів усіх верств населення, стимулює ринкову економіку, забезпечує ефективність її функціонування з одночасним обмеженням і запобіганням негативним наслідкам економічної влади власників, особливо монополістів, гарантує захист національних інтересів і внутрішнього ринку від зовнішньої економічної та політичної експансії.

Відносини у сфері економіки регулюються нормами багатьох галузей права, однак тільки адміністративне право правовими засобами впорядковує певну частину економічних відносин, надаючи їм організаційного змісту.

Фінансова сфера – це сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі отримання, розподілу та використання державою грошових коштів, фінансових ресурсів та інших активів.

Однією з найбільших небезпек, які гальмують розвиток фінансової сфери та галузей економіки, є правопорушення, наслідками вчинення яких є втрати і збитки для держави, юридичних та фізичних осіб.

Стан наукового дослідження. Серед науковців, які прямо чи опосередковано розглядали висвітлені у статті питання, варто згадати В.І. Василичука, В.М. Дорогих, О.В. Золотоношу, В.К. Колпакова, О.Є. Користіна, О.В. Кузьменка, М.В. Лошицького, Р.А. Сербіна, В.Д. Сушенка, С.С. Чернявського та ін. Проте лише окремі положення праць вказаних науковців присвячені вивченню і дослідженню правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки. Незважаючи на високу актуальність вказаної теми, вона досліджувалась не всебічно, а фрагментарно щодо окремих аспектів.

Постановка завдання. Головною метою статті є дослідження нормативного регулювання, загальнотеоретичних аспектів та основних видів правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки.

Відповідно до мети визначено такі завдання:

- виокремити нормативно-правові акти, які визначають основні види правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки;
- дослідити загальнотеоретичні аспекти поняття «правопорушення»;
- висвітлити основні міжнародні та вітчизняні концепції формування видів правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки;
- сформулювати класифікацію правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки.

Результати дослідження. У зв'язку з різноманітністю правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки виникає необхідність у їх класифікації.

Одну з перших у світі класифікацій запропоновано наприкінці 1970-х років Інститутом ООН Азії і Далекого Сходу з попередження злочинності і поведінки з правопорушниками (UNAFEI), який включив до неї порушення законів, спрямованих на вдосконалення ринкової економіки та її регуляторів, порушення фінансового і податкового законодавства, корупцію.

Експертами Ради Європи схвалено схему, яка охоплює такі склади:

- монопольні злочини;
- шахрайство (підкуп, зловживання довірою, обман покупців);
- цифрові махінації;
- фіктивні організації;
- фальсифікації бухгалтерських документів;
- порушення ергономічних вимог і стандартів;
- навмисна неточність в описі товарів;
- нечесна конкуренція;
- фінансові порушення й ухилення від сплати податків;
- митні порушення;

- валютні махінації;
- біржові і банківські порушення;
- порушення, які завдають шкоду навколишньому середовищу;
- «відмивання» злочинно отриманих грошей і власності.

Клінард і Куїні у структурі економічної злочинності виокремлюють злочинність за родом зайнятості і злочинність корпорацій.

Професором Кайзером запропоновано таку класифікацію економічних злочинів:

- злочини проти банківської й акціонерної системи обміну;
- злочини проти кредитної системи;
- злочини проти системи страхування і свободи конкуренції;
- фіктивні банкрутства;
- порушення авторських прав і прав маркування;
- ухилення від сплати податків;
- митні злочини;
- шахрайства з субсидіями;
- вимагання;
- хабарництво;
- порушення законодавства про охорону праці;
- злочини проти навколишнього середовища;
- інші шахрайства та спекуляції.

За функціональною ознакою економічні злочини можна класифікувати таким чином:

- у сфері управління підприємницькою діяльністю;
- у сфері здійснення підприємницької діяльності;
- у фінансовій сфері;
- у сфері зовнішньоекономічної діяльності [1, с. 125–126].

Зазначене свідчить про багатоманітність підходів до класифікації правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки.

Згідно з понятійним апаратом теорії держави і права правопорушення – це суспільно небезпечне, винне, протиправне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, за яке чинне законодавство передбачає юридичну відповідальність.

На цей час основними нормативно-правовими актами, в яких визначено види правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки, є Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про запобігання корупції», «Про захист економічної конкуренції», інші законодавчі та підзаконні акти.

Зокрема, згідно з положеннями Податкового кодексу України платники податків, податкові агенти та/або їх посадові особи несуть відповідальність у разі вчинення порушень, визначених законами з питань оподаткування (глава 11 Кодексу) та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи Державної фіскальної служби, застосовуються такі види юридичної відповідальності:

- фінансова;
- адміністративна;
- кримінальна.

Фінансова відповідальність за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства встановлюється та застосовується згідно з Податковим кодексом України та іншими законами. Фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування, іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, не звільняє їх посадових осіб за наявності відповідних підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності [2].

Статтею 116 Бюджетного кодексу України передбачено близько 40 порушень бюджетного законодавства.

Порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених цим Бюджетним кодексом України чи іншим бюджетним законодавством

норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання.

Посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законом [3].

Згідно із статтею 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Статті, санкціями яких передбачена відповідальність за вчинення правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки, містяться у главах 5–13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення [4].

Дефініція поняття «кримінальне правопорушення» у вітчизняному законодавстві на цей час відсутня. Кримінальний процесуальний кодекс України містить вказане поняття, однак його тлумачення. У перехідних положеннях цього нормативно-правового акту вказано, що його буде визначено в новому Кримінальному кодексі України, який, однак, на цей час не прийнятий. Зі змісту положень Кримінального процесуального кодексу України вбачається, що кримінальне правопорушення має дві форми: злочин і кримінальний проступок. Оскільки поняття кримінального проступку в законодавство ще не введено, у практичній діяльності кримінальне правопорушення трактують за аналогією до поняття «злочин».

Відповідно до положень статті 11 Кримінального кодексу України злочин є передбачене цим нормативно-правовим актом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [5].

Статті, санкціями яких передбачена відповідальність за вчинення правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки, містяться у розділах 6–8, 10, 17 Кримінального кодексу України.

На цей час податкова міліція здійснює виявлення злочинів у сфері оподаткування, відповідальність за які передбачена вісьмома статтями Кримінального кодексу України.

Водночас на підрозділи Департаменту захисту економіки Національної поліції покладено виявлення, запобігання і припинення злочинів у сфері економіки (понад 90 статей Кримінального кодексу України), зокрема вчинених організованими групами та злочинними організаціями, які впливають на соціально-економічну і криміногенну ситуацію у державі та окремих її регіонах; боротьбу з корупцією і хабарництвом у сферах, що мають стратегічне значення для економіки держави, та серед посадових осіб органів державної влади й самоврядування.

До компетенції новоствореного Національного антикорупційного бюро України належить протидія кримінальним корупційним правопорушенням (13 складів злочинів), учиненим державними службовцями категорії «А» (вищий корпус державної служби).

Підрозділи Служби безпеки України виявляють та розслідують злочини, передбачені статтями 109, 110, 110-2, 111, 112, 113, 114, 114-1, 201, 258–258-5, 265-1, 305, 328, 329, 330, 332-1, 333, 334, 359, 422, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України [6].

Із них до правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки належить лише стаття 201 («Контрабанда»).

Законом України «Про запобігання корупції» передбачено, що за вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень особи, зазначені в частині першій статті 3 цього Закону, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Антимонопольний комітет України має повноваження у сферах здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, здійснення контролю за узгодженими діями, концентрацією, формування і реалізації конкурентної політики, сприяння розвитку конкуренції, нормативного і методичного забезпечення діяльності Антимонопольного комітету України та застосування законодавства про захист економічної конкуренції.

Законом України «Про захист економічної конкуренції» встановлено 20 порушень законодавства про захист економічної конкуренції. Порушення законодавства про захист економічної конкуренції тягне за собою відповідальність, встановлену законом, у вигляді штрафу, примусового поділу, відшкодування шкоди.

Згідно з положеннями Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» за порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції (15 правопорушень, глави

2–4 Закону) передбачена відповідальність у вигляді штрафу, відшкодування шкоди, вилучення товарів із неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого суб'єкта господарювання, спростування неправдивих, неточних або неповних відомостей.

За результатами вивчення і аналізу законодавства, яке містить відомості про види правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки, доцільно запропонувати таку їх класифікацію.

1. За видом законодавства, яке порушується у результаті вчинення правопорушень:

- а) правопорушення у сфері дії податкового законодавства;
- б) правопорушення у сфері дії бюджетного законодавства;
- в) правопорушення у сфері дії антимонопольного законодавства;
- г) правопорушення у сфері дії антикорупційного законодавства;
- д) правопорушення у сфері дії адміністративного законодавства;
- е) правопорушення у сфері дії кримінального законодавства.

2. За видом відповідальності, до якої може бути притягнуто за вчинення правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки:

- а) правопорушення, за вчинення яких передбачена дисциплінарна відповідальність;
- б) правопорушення, за вчинення яких передбачена цивільно-правова відповідальність;
- в) правопорушення, за вчинення яких передбачена адміністративна відповідальність;
- г) правопорушення, за вчинення яких передбачена фінансова відповідальність;
- д) правопорушення, за вчинення яких передбачена кримінальна відповідальність.

3. За суб'єктами, які уповноважені притягувати до відповідальності за вчинення правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки:

а) правопорушення, до відповідальності за вчинення яких притягують контролюючі органи.

Згідно з положеннями Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 31.07.2014 р. перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб – підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України) здійснюються протягом серпня – грудня 2014 року виключно з дозволу Кабінету Міністрів України або за заявою суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

Відповідно до змісту Постанови Кабінету Міністрів України «Питання запровадження обмежень на проведення перевірок державними інспекціями та іншими контролюючими органами» № 408 від 13.08.2014 р. надання дозволу Кабінету Міністрів України на проведення перевірок підприємств, установ, організацій, фізичних осіб – підприємців державними інспекціями та іншими контролюючими органами за переліком згідно з додатком до Постанови (за винятком перевірок стану підготовки до роботи енергетичних об'єктів суб'єктів електроенергетики та суб'єктів відносин у сфері теплопостачання) здійснюється шляхом прийняття відповідного розпорядження.

Надання дозволу на проведення перевірок підприємств, установ, організацій, фізичних осіб – підприємців не потребується у разі, коли такі перевірки проводяться за рішенням суду, на вимогу службових осіб у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

У додатку до Постанови зазначено 61 державну інспекцію та інші контролюючі органи.

Отже, згідно з чинним законодавством на цей час встановлено 62 контролюючі органи (61 вказані у зазначеній Постанові та Державна фіскальна служба України);

б) правопорушення, до відповідальності за вчинення яких притягують правоохоронні органи.

Реалізація правоохоронної діяльності покладається на спеціально уповноважені органи, що комплектуються відповідним чином підготовленими службовцями [2, с. 359].

З метою недопущення вчинення правопорушень у сфері фінансів та галузях економіки державою створено низку контролюючих і правоохоронних органів, які покликані запобігати, протидіяти та припиняти їх вчинення, притягати причетних фізичних та юридичних осіб до визначених законодавством видів відповідальності.

Правоохоронні органи, уповноважені виявляти та протидіяти злочинам, визначені в законодавстві. Систему органів, що протидіють економічній злочинності, включаючи її організовані форми, становлять:

– підрозділи протидії злочинності у сфері економіки Національної поліції України;

– підрозділи контррозвідувального захисту економіки і транспортного комплексу Центрального управління і регіональних органів та спеціальні підрозділи з боротьби з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України;

– підрозділи боротьби з податковими злочинами, відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, Державної фіскальної служби України;
 – підрозділи військової Служби правопорядку;
 – Національне антикорупційне бюро;
 в) правопорушення, до відповідальності за вчинення яких притягують органи зі спеціальним статусом, встановленим законодавством (наприклад, Національне агентство з питань запобігання корупції).

Висновки. Отже, з метою систематизації наукових знань щодо видів правопорушень у фінансовій сфері та галузях економіки доцільно застосовувати вказані класифікації.

Список використаних джерел:

1. Антипов В.І. Тіньова економіка та економічна злочинність: світові тенденції, українські реалії та правові засоби контролю (теоретико-методологічне узагальнення) / В.І. Антипов. – Вінниця : ДП ДКФ, 2006. – 1040 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

УДК 342.9

РУМ'ЯНЦЕВ Ю.В.

ТЕНДЕНЦІЇ ЗРОСТАННЯ КІЛЬКОСТІ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті розглядається проблема зростання кількості корупційних проявів в органах місцевого самоврядування. Подається аналіз причин виникнення цього виду правопорушень. Визначаються наслідки корупції для економіки країни, подаються форми та методи протидії цьому явищу.

Ключові слова: *корупція, адміністративний механізм, протидія.*

В статье рассматривается проблема увеличения числа коррупционных проявлений в органах местного самоуправления. Дается анализ причин возникновения данного вида правонарушений. Определяются последствия коррупции для экономики страны, подаются формы и методы противодействия этому явлению.

Ключевые слова: *коррупция, административный механизм, противодействие.*

The problem in increasing corruption in local government is observed. The analysis of the causes of this type of crime is given. The effects of corruption on the economy are identified, the forms and methods of combating this phenomenon are submitted.

Key words: *corruption, administrative mechanism, opposition.*